

Otázka: Etika

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): BaBu a Pete 88

- a) *Etika jako věda, základní pojmy v etice*
- b) *Dějiny etiky - vybraní autoři*

A

ETIKA (z řeckého slova ethos = mrav)

- nauka o mravech a morálce
- pokus o výklad morálních představ
- praktická filozofická disciplína
- předmětem zkoumání mravní jevy, jejich vznik, vývoj, současný stav, zachycení vývojových tendencí

Základy etiky

- Každý čin posuzujeme individuálně, se všemi okolnostmi
- Pravidla etického jednání a chování se mění s časem, místem, společenskou situací
- Posuzujeme jinak činy dobrovolné a nedobrovolné, jinak posuzujeme čin dospělého a dítěte
- Každý člen společnosti předpokládá u druhých znalost míry etiky a mravnosti
- Etika a morálka nejsou dány objektivně, jsou zvykem, mění se
- Morálka a etika se týká jen - člověka - nevztahuje se na přírodní jevy, zvířata

Etika

- Normativní = udává pravidla žádoucího jednání
- Deskriptivní = popisuje, jaké by to jednání mělo být
- Profesní = normy jednání v určité profesi; etika lékaře, pedagoga, ...

Etika se dělí na další disciplíny:

- analytická- směr v soudobé etice, rozvíjený od počátku 20. stol., Analyzuje význam morálních pojmů a objasňuje etické výroky
- autonomní - vycházejí z autonomie svědomí a svobody jako základní mravní hodnoty, - soustředí se na jednajícího člověka, jeho rozum a svobodu
- neontologická
- environmentální
- evoluční
- feministická- Teoreticky reflektuje praktické otázky související s postavením. Ženy v tradiční patriarchálně a hierarchicky uspořádané společnosti. Formovala se v ženském hnutí v 19. stol. v souvislosti s požadavky práva žen na vzdělání, práci, účast na politickém dění a podobně.
- heteronomní
- individuální- řeší morální hodnoty jednotlivce
- sociální- zkoumá mravní život a normy různých společenství a spol. činností (rodina, politika, ekonomie...)
- žurnalistická
  - normativní - soubory norem a morální kodexy, představa, jaký by měl člověk, patřící k určité skupině, být
  - nenormativní - obecné otázky morálky, sociologický pohled (celospolečenské a skupinové normy)
- situační - podle Josepha Fletchera není moudré postupovat od pravidel k situacím. Namísto toho nastoluje „princip lásky“ - jediné a absolutní pravidlo je pravidlo lásky.

Základní etické pojmy:

Mós = z latiny; vůle, síla -> ale vyšší, než lidská; směřuje, aby se vytvořily žádoucí hodnoty

Zlo - něco, co škodí, zraňuje; zlo jako podstata vlastně neexistuje

- v některém případě může fungovat pozitivně - záleží na úhlu pohledu člověka

- metafyzické - nedostatek dobra nebo jeho pnutí nesprávným směrem

- fyzické - něco konkrétního - katastrofy, nemoci, válka, hladomor

- mravní - člověk ho páchá vědomě a svobodně - např. pomsta

Mrav - slovanský původ; chování, morálka; to, co se líbí v chování; to jak se obvykle chováme

Morálka - „morális“ = potřebný, žádoucí, ve prospěch společnosti; představy jak bychom se měli chovat

Dobro - opak zla, přináší naplnění, utěšuje, má význam a smysl

- shoda myšlení a jednání se svědomím a mravním řádem

- tíhnutí k dobru je nejvlastnější podstatou lidského života

- svědomí - v antické filosofii definován jako schopnost člověka posoudit jednání z více úhlů - božský hlas v nás

- v křesťanství bráno jako ozvěna Božího hlasu

- osvícenství - schopnost neomylně vést k mravnosti - J.J.Rousseau

- mravní zákon v nás, člověk má v sobě kategorický imperativ - I.Kant

- dnes chápáno jako míra morálního jednání, hlas odpovědnosti

- v praktickém životě se projevuje jako výčitka svědomí

- v průběhu života se dotváří, svoboda a mravní jednání - zčásti determinováno (předurčeno) - biologickými, společenskými, sociálními zákony.

- člověk se rodí do určitých podmínek, ale v rámci těchto podmínek se může rozhodovat svobodně a možnost svobodného rozhodování člověka nutí k plné odpovědnosti za svá rozhodnutí.

- mravní zákon - nejobecnější etické normy (společné všem lidem) vycházející z podstaty lidství úcta k lidské osobě, respekt, solidarita, uznání lidské důstojnosti

- lidská důstojnost - všichni jsme si absolutně rovni, odmítnutí diskriminace

- povinnosti respektovat důstojnost druhého

svoboda vnitřní - svoboda myšlení, nemá vnější omezení, i ve vězení má člověk vnitřní svobodu

svoboda vnější - do jisté míry může být omezena, právně i protiprávně

Náboženství a etika

Existují tři přístupy:

- 1) autonomní - sám jedinec si určí normy jak se bude chovat
- 2) heteronomní - morálka staví na náboženských přesvědčeních
- 3) teonomní - morálka vychází ze stejného zdroje, jako náboženství

Odpovědnost - člověk je schopný odpovědět, proč daný skutek udělal, či ne

Mentálně postižení a děti si neuvědomují své jednání

Etický paradox:

- Pohled, který říká, že jsou i vyšší hodnoty než lidský život

- Lépe zemřít jako čestný člověk, než žít jako nečestný
- Př.: Jan Hus raději zemřel, než aby odvolal své články

ANTIKA

- Objevuje se, že etika je etikou ctnosti a dosahování ctnosti = naplnění životního kodexu
- **4 ctnosti:** moudrost, umírněnost, statečnost, spravedlnost
- Středověk přidal další **3 ctnosti:** láska, víra, naděje

EUDAIMONISTICKÁ ETIKA

- V antice se toto nepoužívalo, ale je s tímto pojmem spojená- Demokritos, Platon
- Poprvé ji definuje Kant
- Lidé jednají dobře, protože jim to dělá dobře
- Kant ji neschvaloval - není zas až tak záslužná

HÉDONISTICKÁ ETIKA

- Člověk jedná tak, že mu to dobré jednání přináší
- *Hédoné* = slast
- Epikurejci, Schopenhauer, ovlivněno individualismem

ASKETICKÁ ETIKA

- *Askesis* = cvičení, tělesné přemáhání
- Hodnotí spíše duchovní stránku, než tělesnou
- Dobro je výhradně v duševní rovině
- Tělesnost je spojena se zlem
- Nese se judaismem i fázemi křesťanství
- Novověk - tělesnost je přirozenou součástí mého já

UTILITARISTICKÁ ETIKA

- *Utilis* = užitečný
- Kritériem dobra je užitečnost věcí, pro každého je dobro něco jiného à snaha odstranit individualismus

PRAGMATICKÁ ETIKA

- Tato vznikla na území USA (všechny ostatní jsou evropské)
- Dobré = to, co je prakticky užitečné
- *Pragma* = čin, skutek
- Individualismus, zastával ho Karel Čapek

AUTONOMNÍ ETIKA

- Imanuel Kant
- Naše mravní chování není limitováno
- Člověk není povinen věřit, ale pokud žije v mezích, v podstatě začal věřit

EXISTENCIÁLNÍ FILOSOFIE

- Čím je člověk svobodnější, tím je vázanější
- „Jsme odsouzeni ke svobodě.“ – J. P. Sartre
- Autenticita – vnitřní hodnota člověka
- Kirkegaard – život nesmíme rozměnit na drobné
  - Ztratit sám sebe je snazší než něco z vnějšku

ETIKA ODPOVĚDNOSTI

- Jsme zodpovědní za druhého člověka – odpovědnost z nás nemůže být sňata

B

Nejstarší fáze etiky mají kořeny v době, kdy člověk hledal optimální formy chování, aby přežil a žil šťastně, řešil i první nezdůvodněné tajemné zákazy- tabu.

V antice již byla etika rozvinutá. Jejím základním pojmem, kromě pojmu dobro a blaženost, je

ctnost. V antice bylo k výchově ctnostného člověka zaměřeno celé vzdělání.

V dějinách je důležitá křesťanská a židovská etika. Pro židovskou etiku je centrální desatero přikázání – je to etika ukazující, co má budoucnost a perspektivu, pro co stojí za to žít.

Křesťanská etika je etika lásky – konkrétní lásky k člověku v nouzi (např. k nemocným, hladovým, pronásledovaným...).

Úcta k lidské důstojnosti i v těch nejponížnějších situacích lidské bezmoci je novým prvkem, který křesťanství vnesl do dějin (na tomto základě se začíná budovat sociální pomoc – špitály apod...).

Dějiny etiky - vybraní autoři

Démokritos

- zajímal se otázkou dobra, nejvyšším dobrem je dobrá mysl, největšího blaha člověk dosáhne, když má v duši klid
- lidskou přirozeností je touha po štěstí, štěstí nalézá člověk v přátelství, lásce, moudrosti, střídmosti
- člověk si má určovat přiměřené cíle

Sofisté

- učitelé moudrosti
- člověk je mírou všech věcí, dobro a zlo relativní

Sokrates

- v centru pozornosti mravní problémy
- heslo „poznej sám sebe“
- štěstí viděl v moudrosti, moudrý člověk nemůže jednat špatně, lidé jednají špatně jen z nevědomosti
- víra v božský hlas (vnitřní) = daimonion, který člověka vede

Platón

- učení o idejích – největší idea je idea dobra
- pozemské dobro pouze odlesk nejvyššího dobra

Aristoteles

- největší myslitel
- rozdělil filozofii na teoretickou, praktickou a poietickou
- praktická filozofie – politika, strategie, rétorika, etika
- spis Etika Nikomachova – touha po štěstí a problematika dobra, hledání štěstí
- slasti versus strast – ideální zlatá střední cesta
- úkolem etiky hledat dobro a cesty k jeho dosažení
- dobro v duševní činnosti – vzdělání

Stoikové

- člověk by měl žít v souladu s přírodou a kosmickým řádem, s bohem a rozumem
- svoboda – umět se podřídit určitému řádu
- moudrý je ten, kdo ctí řád a chápe svobodu, bez odporu nese úděl, žije střídě, krotí vášně a žádosti

Epikurejci

- individualistická etika – důraz na jedince
- život ve skrytu před společností
- důraz na zdraví těla a klid duše, klidu duše škodí strach – z bohů, smrti, bolesti
- Lukretius (nejlepší vykladač epikureismu) – klade důraz na dobro, ideál je moudrý člověk

Křesťanství (Středověk)

- zjevná pravda
- Tomáš Akvinský – teologický systém tomismus
- zabýval se otázkou dobra – nositel největšího dobra Bůh, který dal člověku rozum a svobodnou vůli
- přirozená mravnost, teologická mravnost (dán pud pravdy a dobra)
- platónské ctnosti – rozumnost, spravedlivost, statečnost, uměřenost
- teologická vyšší mravnost – člověku vnuknul Bůh – víra, láska, naděje – vede k blaženosti
- otázka svobodné vůle
- vyšší mravnost – pomoc od Boha

Renesanční teorie

- návrat k antice
- cílem osvobodit člověka a jeho poznání
- člověk jedná svobodně, podle vlastního rozumu, za své jednání je zodpovědný

Nicolo Machiavelli

- důraz na individualitu (svět je arénou individualit)
- dva typy lidí - manipulovaní x manipulovatelné
- podmínky pro lidi - osud, nutnost a štěstěna, důležitá ctnost - síla a schopnost k jednání
- zajímal se o politiku - podle něj politik může páchat i zločiny, ale nesmí udělat chybu => tento názor zneužil např. Hitlerem

Reformační etika

- usilování o očištění církve => rozchod s katolickou církví => vznik nových církví
- John Wiklif (ovlivnil Husa), Martin Luther, Jan Kalvín
- protestantismus- rozdělení- Německo- Luterství, Calvinismus- Švýcarsko, Anglikánství- Anglie
- > snaha sjednocení církví
- odlišné znaky od katolictví- osobní víra, odmítají vnější cesty ke spáse (zpověď, modlitby), člověku je spása předurčena

Jan Ámos Komenský

- poslední biskup Jednoty Bratrské
- Jednota Bratrská- řád Jednoty Bratrské (představy o mravní kázni)- základní etické ctnosti, které jednota vyznávala (šetrnost, pracovitost, hospodárnost, nakládání s časem, spořádaný rodinný život, cílevědomost -jednotlivce, rodiny, obce)
- odsuzoval nekázeň, věřil v moc lidského poznání- rozumní lidé zabrání válkám, věřil ve schopnost vychování, vzdělání

Novověké etické teorie

- Anglie, Francie doby osvícenství
- zakladatel novověké etické teorie- Thomas Hobbes (17.stol.)- kladl důraz na státní uspořádání, výchova, mravnost ve státě, kladl důraz na vůli mravnosti (vůle všech), (představoval si, že mravní normy budou právem vynutitelné) John Locke
- lidské vědomí- tabula rasa, žádné vrozené mravní principy neexistují, dobro x zlo (rozkoš x bolest)
- Francie- kritika náboženské morálky
- Jean Jacque Rousseau- zlo v člověku roste s civilizací
- Diderot- kritika církve (Jeptiška), šetrnost, pracovitost

Soudobé teorie

- filozofická antropologie (filozofické otázky směřující k člověku)- kde se člověk vzal, jak vypadá, jaké potřeby má, problematika morálky
- reakce na kult techniky
- Arthur Schopenhauer

- Friedrich Nietzsche
- Sigmund Freud
- láska k bližnímu, ochrana slabých
- Friedrich Nietzsche- vláda silných

Freud

- psychoanalýza- člověka ovládají 2 protikladné principy- slast a realita, osobnost tvořena 3 složkami:

id = ono-pudová složka (sexuální pud a agresivita) -> dosažení slasti

ego = já, empirické duševno

super ego = princip reality, funkce soudce a vzoru - osobní morálka (vychází z požadavku společnosti)

-osobní konflikty- duševní poruchy

Novofroidismus- návrat k Freudovi- problematika mezilidských vztahů, člověk se dostává do střetu s ostatními lidmi, představitel - Erich Fromm- konflikty se nemají odkládat, možné je řešit, respektovat přirozenost